

Jakub Salamon
Instytut Książki

MAK+ kompletny system katalogowy dla bibliotek publicznych

Streszczenie: Artykuł przedstawia funkcjonalności systemu bibliotecznego MAK+ oraz jego unikalne cechy zarówno z punktu widzenia bibliotekarzy, jak i czytelników. Przybliża wszystkie moduły systemu oraz wyjątkową na polskim rynku aplikację na urządzenia mobilne.

Słowa kluczowe: systemy biblioteczne, katalogi centralne, MAK+, chmura

MAK+ to jeden z najbardziej rozpowszechnionych w Polsce systemów katalogowych w bibliotekach publicznych. Od 2008 r. jest tworzony i administrowany przez Instytut Książki w ramach Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa.

System biblioteczny MAK+ według stanu na dzień 28 listopada 2016 r. funkcjonuje w 2043 bibliotekach (w 846 bibliotekach głównych i 1197 filiach), co stanowi ok. 1/4 bibliotek publicznych w Polsce. MAK+ jest dedykowany przede wszystkim bibliotekom publicznym każdego szczebla: gminnym, powiatowym, miejskim, a nawet wojewódzkim. Sprawdza się również w środowiskach akademickich, bibliotekach instytucji kultury (m.in. muzeach, instytutach polskich na świecie), bibliotekach wojskowych oraz bibliotekach resortowych np. Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

Sztandarowe wdrożenia systemu MAK+ to: Miejska Biblioteka Publiczna w Tarnobrzegu, Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Olsztynie, Przemyska Biblioteka Publiczna, Miejska Biblioteka Publiczna w Świnoujściu, Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna w Kolbuszowej, Biblioteka Miejska w Grudziądzu, Biblioteka Publiczna w Swarzędzu, Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy Słubice oraz wszystkie biblioteki powiatu łęczyńskiego¹.

MAK+ ma rekomendację Krajowej Rady Bibliotecznej². System jest całkowicie zgodny z formatem MARC21 oraz spełnia wszystkie wymogi stawiane przez Głównego Inspektora Ochrony Danych Osobowych (GIODO), co zapewnia bezpieczeństwo gromadzonym danym użytkowników.

System biblioteczny MAK+ jako jedyny w Polsce³ automatycznie udostępnia dane katalogowe wszystkich bibliotek na portalu www.lubimyczytac.pl – największej w Polsce społeczności czytelników, liczącej pół miliona aktywnych użytkowników⁴. Informacje o dostępności książek w bibliotekach korzystających z systemu MAK+ są wyświetlane na stronach ww. serwisu w dedykowanym widżecie ponad 1000 razy na godzinę!

¹ *Mapa bibliotek* [online]. [Dostęp 11.01.2017]. Dostępny w: <http://www.makplus.pl/index.php/nasi-klienci/mapa-bibliotek>.

² Uchwała nr 16/2012 Krajowej Rady Bibliotecznej z dnia 9 listopada 2012 roku Rekomendacja dla Instytutu Książki za działania na rzecz rozwoju i promocji bibliotek publicznych w Polsce, w szczególności za wprowadzanie w bibliotekach publicznych programu MAK+.

³ Stan na dzień 28.11.2016 r.

⁴ Na każdej podstronie serwisu lubimyczytac.pl, na której prezentowana jest określona książka, wyświetlany jest widżet z informacjami, w których bibliotekach korzystających z systemu MAK+ są dostępne egzemplarze wyświetlanej książki. Widżet pobiera dane z bazy, do której co kilka dni importowane są kompletne dane z serwisu szukamksiazki.pl.

Podstawową cechą odróżniającą system MAK+ od innych systemów bibliotecznych jest Hybrydowy Katalog Centralny opisów bibliograficznych, który znacząco przyspiesza proces opracowania zbiorów bibliotecznych. Katalog hybrydowy w MAK+ umożliwia pobieranie gotowych opisów bibliograficznych z Biblioteki Narodowej (BN) oraz daje możliwość współkatalogowania przez wszystkich użytkowników. Unikatowość rozwiązania polega na tym, że opisy bibliograficzne w katalogach bibliotek korzystających z systemu MAK+ są powiązane z ich oryginałami w BN, które podlegają kontroli i zmianom specjalistów. Każda poprawka w już pobranym opisie jest na bieżąco synchronizowana i wysyłana do systemu bez udziału bibliotekarza, co zapewnia pełną aktualizację danych.

olejną cechą odróżniającą MAK+ od innych systemów jest fakt, że biblioteki udostępniają informację katalogową o swoich zbiorach jednocześnie w dwóch miejscach: w katalogu OPAC na swojej stronie WWW oraz na stronie szukamksiazki.pl – w serwisie, w którym w formie zbiorczej prezentowane są zawartości katalogów wszystkich bibliotek korzystających z systemu. Według stanu na dzień 27 listopada 2016 r. na stronie www.szukamksiazki.pl jest dostępnych 17 644 932 egzemplarzy książek. Dziennie przybywa ich ok. 7000. Jest to jeden z większych serwisów tego typu w Polsce⁵.

MAK+ zawsze jest dystrybuowany jako kompletny system biblioteczny, zawierający wszystkie aktualnie dostępne moduły oraz funkcjonalności, umożliwiające kompleksową obsługę procesów związanych z książką i czytelnikiem w bibliotece. Każdy z modułów to osobne uprawnienia przyznawane bibliotekarzowi w zależności od pełnionych przez niego funkcji. O zakresie przyznanych uprawnień decyduje dyrektor biblioteki i przekazuje te informacje technikowi, instalującemu system.

Il. 1. Rzut z ekranu systemu MAK+
Źródło: MAK+.

Obecnie w systemie MAK+ dostępne są moduły: Gromadzenie, Katalog, Magazyn, Wypożyczalnia, Czytelnia, Raporty, Skontrum i Windykacja. MAK+ umożliwia katalogowanie książek, wydawnictw ciągłych, audiobooków, filmów, starodruków, artykułów, nut,

⁵ Por. serwis: [Szukamksiazki.pl](http://szukamksiazki.pl) [online]. [Dostęp 10.01.2017]. Dostępny w: <http://szukamksiazki.pl>.

dokumentów elektronicznych oraz dźwiękowych. Możliwe jest również tworzenie bibliografii regionalnej i każdej innej bibliografii.

Moduł Gromadzenie

II. 2. Moduł Gromadzenie
Źródło: System biblioteczny MAK+.

Gromadzenie jest jednym z najnowszych modułów w systemie bibliotecznym MAK+. Powstał w 2014 r. jako odpowiedź na zapotrzebowanie dużych bibliotek miejskich i wojewódzkich, które w swoich strukturach mają wyodrębnione działy gromadzenia zbiorów. Funkcjonalności tego modułu sprowadzają się przede wszystkim do manualnego wprowadzania danych z konkretnej faktury zakupowej i do tworzenia z niej jednolitej akcesji zakupu. Moduł ten nie jest w żaden sposób połączony z Hybrydowym Katalogiem Centralnym (HKC), ponieważ bibliotekarz na tym etapie wprowadza tylko szczątkowe dane dotyczące opisu bibliograficznego. Praca w tym module systemu skupia się przede wszystkim na wprowadzaniu kompletnych danych dotyczących lokalizacji egzemplarzy (numer filii, nazwa inwentarza), sposobu nabycia, ceny, sygnatury, daty wpływu, numeru faktury czy numeru akcesji.

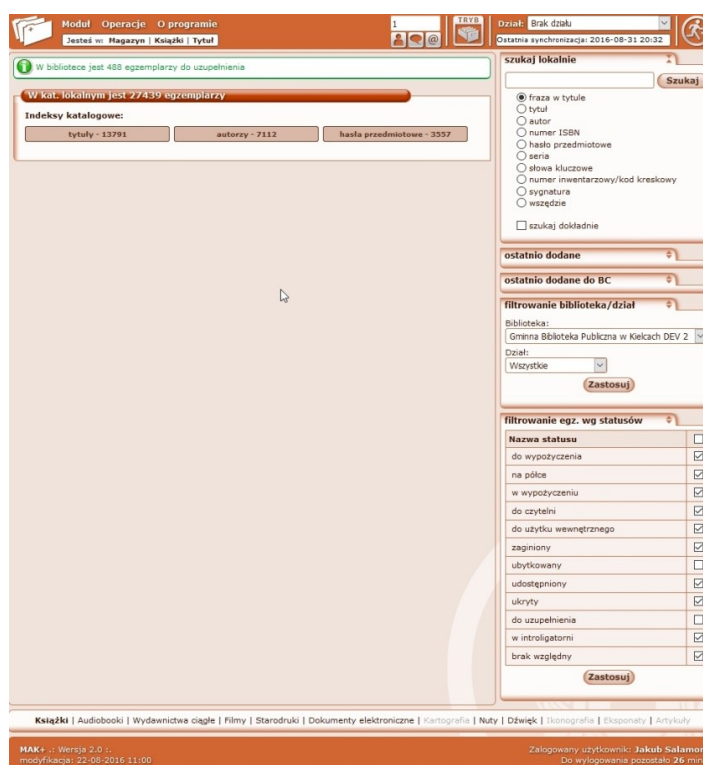
Moduł Katalog

II. 3. Moduł Katalog
Źródło: System biblioteczny MAK+.

Podstawowym założeniem modułu Katalog jest jak najszybsze pobieranie gotowych opisów bibliograficznych z HKC, który jest zasilany przez Bibliotekę Narodową oraz przez wszystkie biblioteki korzystające z MAK+. Sam proces pobierania opisu odbywa się automatycznie i wystarczy w odpowiednie pole wyszukiwarki wpisać numer ISBN, lub też aby było jeszcze szybciej, sczytać kod kreskowy, przypisany do ISBN. Po pobraniu opisu bibliotekarz uzupełnia dane egzemplarzowe typu: data wpływu, sposób nabycia, sygnatura, lokalizacja, wartość, ewentualnie numer inwentarzowy, chociaż ten ostatni może być generowany automatycznie. Operacja pobierania opisu oraz wpisywania podstawowych danych dotyczących egzemplarza zajmuje od 2 do 5 minut. Bibliotekarz w trakcie wyszukiwania jest informowany, skąd pochodzi opis bibliograficzny (Biblioteka Narodowa czy też inna biblioteka korzystająca z MAK+), dzięki czemu już na etapie przeglądania może wybrać ten, który jest adekwatny do przyjętego w danej bibliotece szablону – stopnia szczegółowości opisu bibliograficznego.

Moduł Magazyn

II. 4. Moduł Magazyn
Źródło: System biblioteczny MAK+.

W każdym opisie bibliograficznym pobranym do modułu Katalog są wpisywane dane egzemplarzowe, które zależą od ich liczby i lokalizacji. Automatycznie dane egzemplarzowe są zapisywane w Magazynie i w tym module systemu można je edytować i zmieniać. W przypadku modyfikacji danych dotyczących egzemplarza w systemie nie ma żadnych restrykcji i każdy bibliotekarz posiadający uprawnienia do modułu Magazyn może dokonywać poprawek. Ze względu na złe doświadczenia z importem danych z programu MAK (Mały Alfabetyczny Katalog) opracowywanego przez Bibliotekę Narodową, w MAK+ zastosowano minimalną i wymaganą ilość danych egzemplarzowych, które powinny być wypełnione podczas katalogowania i opracowania.

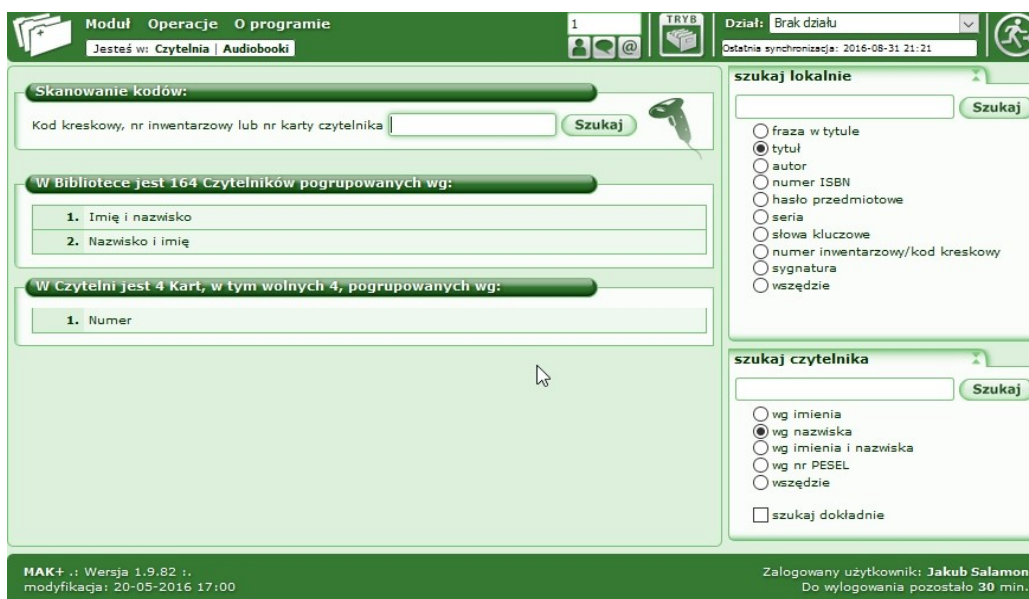
Moduł Wypożyczalnia

II. 5. Moduł Wypożyczalnia Źródło: System biblioteczny MAK+.

Wypożyczalnia służy do pełnej obsługi czytelnika, włączając w to udzielanie informacji, dotyczących zbiorów na podstawie wyników wyszukiwania ze specjalnie skonstruowanej wyszukiwarki lokalnej, dostępnej dla bibliotekarzy. Wszystkie operacje wypożyczenia, zwrotów i rezerwacji są zapisywane w lokalnej bazie danych MAK+ i zarówno czytelnik na swoim internetowym koncie w OPAC (dzięki synchronizacji z Centralnym Serwerem MAK+), jak i bibliotekarz ma do nich wgląd poprzez historię wypożyczeń czy rezerwacji.

Moduł Czytelnia

II. 6. Moduł Czytelnia Źródło: System biblioteczny MAK+.

Czytelnia służy do pełnej obsługi czytelnika na miejscu w bibliotece, włączając w to udzielanie informacji dotyczących posiadanych zbiorów, a przede wszystkim operuje na egzemplarzach, przeznaczonych do udostępniania na miejscu (wyłącznie w trybie prezencyjnym). W małych bibliotekach komponent Czytelnia jest wykorzystywany głównie do rejestracji udostępnień wydawnictw ciągłych (czasopisma, gazety), natomiast w większych jednostkach udostępnia się przy jego wykorzystaniu przede wszystkim książki o charakterze naukowym.

Moduł Raporty

II. 7. Moduł Raporty

Źródło: System biblioteczny MAK+.

Komponent został zaprojektowany w celu umożliwienia wyświetlania oraz drukowania zgromadzonych przez system MAK+ danych statystycznych w sposób zgodny z wymaganiami Głównego Urzędu Statystycznego. Wszystkie zestawienia można generować w dowolnym momencie pracy. Każdy posiadający odpowiednie uprawnienia może przejrzeć statystyki wypożyczeń, udostępnień czy odwiedzin, zmieniając tylko rok generowania raportu. Dzięki centralizacji systemu w obrębie jednego serwera lokalnego dyrektor biblioteki zyskał nowe narzędzie do kontrolowania i motywowania pracowników w oparciu o raporty przedstawiające np. liczbę skatalogowanych dzieł. Ponadto ma bieżący wgląd do statystyk wszystkich filii bez potrzeby zlecenia wykonania konkretnego zestawienia pracownikowi, dzięki czemu unika się błędów natury ludzkiej.

Funcjonalności dla bibliotekarzy

Centralny charakter systemu, jego praca w chmurze oraz zasada zdalnych aktualizacji sprawiają, że wszystkie biblioteki korzystające z systemu MAK+ pracują na tej samej, zawsze najnowszej wersji systemu, co zdecydowanie ułatwia współpracę pomiędzy bibliotekami z całej Polski. Rekordy tworzone przez biblioteki są dodawane do wspólnej bazy opisów, dostępnej dla wszystkich użytkowników systemu. Na podstawie umowy z BN

opisy bibliograficzne w HKC MAK+ są na bieżąco meliorowane i aktualizowane, a każdy użytkownik systemu otrzymuje informację, skąd pochodzą pobierane dane. Dzięki usłudze współkatalogowania katalog centralny zawiera opisy bibliograficzne niemalże wszystkich nowości wydawniczych. Opracowania z bibliotek trafiają natychmiast do katalogu centralnego i są od razu dostępne dla wszystkich pozostałych użytkowników. Zawierają informację, kto i w której bibliotece opracował dany rekord. Tylko autor opisu bibliograficznego może modyfikować dane. Dzięki takiemu rozwiązaniu tworzenie duplikatów opisów bibliograficznych jest ograniczone, ale nie niemożliwe. Dane z katalogu Biblioteki Narodowej oraz zmiany w nich wprowadzane są na bieżąco migrowane i stanowią integralną część systemu MAK+. Istnieje również możliwość pobierania rekordów z KARO oraz z dowolnej innej biblioteki, która udostępnia swoje zbiory poprzez protokół Z39.50, zaimplementowany w systemie.

MAK+ jest całkowicie przystosowany do przyjęcia nowego formatu opracowania – deskryptorów. Dzięki pracy w chmurze wszystkie aktualizacje oprogramowania oraz opisów bibliograficznych odbędą się automatycznie. Instytut Książki – zgodnie z wieloletnią polityką cenową – udostępni tę funkcjonalność na takich samych zasadach, jak wszystkie inne, czyli bez żadnych dodatkowych opłat.

Funkcjonalności dla czytelników

Po zapisaniu się do biblioteki korzystającej z MAK+ czytelnik otrzymuje możliwość założenia konta w katalogu online i dzięki temu może w pełni korzystać z OPAC 2.0, który umożliwia zamawianie konkretnych egzemplarzy, śledzenie pełnej historii swoich wypożyczeń, a także społecznościowe dodawanie tagów do wybranych opisów bibliograficznych. Każda biblioteka korzystająca z systemu MAK+ automatycznie staje się dostawcą danych egzemplarzowych do katalogu online w portalu szukamksiazki.pl⁶, w którym dziennie przybywa ponad 7000 egzemplarzy. Szukamksiazki.pl to najszybciej rozwijający się OPAC w Polsce.

Internauci mają dostęp do podglądu księgozbiorów bibliotek, korzystających z systemu MAK+ na trzy sposoby:

- z poziomu ogólnego OPAC-a (dostępnego pod adresem: szukamksiazki.pl),
- poprzez katalog online, dostępny z poziomu strony WWW biblioteki; link kierujący do OPAC jest generowany automatycznie, bez żadnych dodatkowych kosztów,
- z portalu lubimyczytac.pl.

Od początku rozwoju systemu Instytut Książki kładł największy nacisk na funkcjonalności oferowane czytelnikom. W 2012 r. dla użytkowników telefonów z systemem operacyjnym iOS oraz Android uruchomiono aplikację Czytelnik, która umożliwia korzystanie z funkcjonalności OPAC za pomocą telefonu z dostępem do internetu. Podczas seminarium pt. *Przemiany komunikacji medialnej*, zorganizowanego w trakcie Targów Książki w Krakowie w dn. 28.10.2016 r. aplikacja Czytelnik została uznana za najlepszą na polskim rynku i w pełni porównywalną z produktami producentów zachodnioeuropejskich oraz tych z USA⁷.

Dla czytelników poszukujących książek w wersji elektronicznej MAK+ oferuje integrację z platformą IBUK Libra, udostępniającą e-booki czytelnikom bibliotek, które mają podpisane stosowne umowy z ww. platformą.

⁶ [Szukamksiazki.pl](http://szukamksiazki.pl) [online]. [Dostęp 11.01.2017]. Dostępny w: <http://szukamksiazki.pl>.

⁷ Wypowiedź dra Stanisława Skórki podczas seminarium pt. *Przemiany komunikacji medialnej*, które odbyło się podczas Targów Książki w Krakowie w dn. 28.10.2016 r.

Wartą podkreślenia funkcjonalnością jest możliwość korzystania w każdej bibliotece, użytkującej system MAK+ z jednej karty czytelnika w skali całej Polski. Zachęca to czytelników do korzystania z oferty np. bibliotek jednego powiatu. Najbardziej wyrazistym przykładem takich działań jest powiat łęczyński pod Lublinem.

Na koniec...

Każda biblioteka korzystająca z systemu MAK+ objęta jest „systemem poleceń”. Biblioteka, która poleci system MAK+ innej bibliotece, otrzyma rabat na korzystanie z MAK+. Abonament dla polecającego zostanie obniżony do kwoty 1 złotego za cały kwartał korzystania z systemu. Niższy abonament zostanie automatycznie uwzględniony podczas naliczania płatności za kolejny kwartał. Warunkiem otrzymania zniżki jest podanie przez nową bibliotekę danych biblioteki polecającej na protokole odbioru systemu MAK+. System poleceń dotyczy tylko instalacji wersji płatnej MAK+. Nie ma ograniczeń dotyczących ilości otrzymanych rabatów, np. przy poleceniu MAK+ czterem bibliotekom abonament dla biblioteki polecającej będzie wynosił tylko 4 złote za cały rok korzystania z systemu.

Opłatę za system MAK+ stanowi abonament miesięczny (jest to więc rozliczane jako usługa, a nie inwestycja w środek trwały) za korzystanie z systemu obejmujący: zdalne aktualizacje systemu MAK+, wsparcie techniczne, automatyczne kopie bezpieczeństwa, warsztaty wojewódzkie dla użytkowników systemu MAK+, eksport danych bibliograficznych i egzemplarzowych w formacie MARC21. Koszt abonamentu miesięcznego dla najmniejszej biblioteki (bez filii, do 3 stanowisk) wynosi 50,43 zł brutto miesięcznie.

W celu zapoznania się z systemem MAK+ warto skorzystać z możliwości wypróbowania 90-dniowej bezpłatnej i niezobowiązującej wersji testowej systemu. Osoby zainteresowane prezentacją lub szczegółowymi informacjami o systemie MAK+ proszone są o kontakt z Działem Sprzedaży MAK+:

Agnieszka Pieniążek
tel. 507 513 173
a.pieniazek@makplus.pl
www.makplus.pl⁸

Bibliografia:

1. *Mapa bibliotek* [online]. [Dostęp 11.01.2017]. Dostępny w: <http://www.makplus.pl/index.php/nasi-klienci/mapa-bibliotek>.
2. Uchwała nr 16/2012 Krajowej Rady Bibliotecznej z dnia 9 listopada 2012 roku Rekomendacja dla Instytutu Książki za działania na rzecz rozwoju i promocji bibliotek publicznych Polsce, w szczególności za wprowadzanie w bibliotekach publicznych programu MAK+.
3. *Szukamksiążki.pl* [online]. [Dostęp 10.01.2017]. Dostępny w: <http://szukamksiążki.pl>.

Salamon, J. MAK+ kompletny system katalogowy dla bibliotek publicznych. *Biuletyn EBIB* [on-line] 2017, nr 1 (171), Systemy biblioteczne. [Dostęp 2.02.2017]. Dostępny w: <http://open.ebib.pl/ojs/index.php/ebib/article/view/516>. ISSN 1507-7187.

⁸ Odesłanie do strony internetowej przedstawia wersję aktualną w dn. 10.12.2016 r.